

SANG

Årg. 3 • 2022

Sang

Årg. 3 · 2022

Redaktion Lea Wierød Borčak
Uffe Holmsgaard Eriksen

Adresse Skejby Vænge 289, DK-8200 Aarhus

Mail redaktion@tidsskriftetsang.dk

Hjemmeside www.tidsskriftetsang.dk

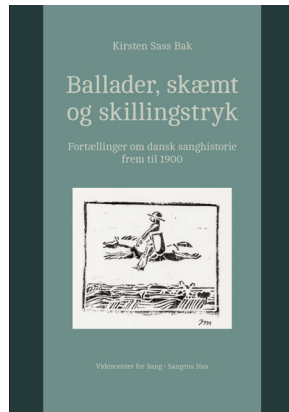
ISSN 2597-0518

Om tidsskriftet Tidsskriftet SANG er et forum for kritisk refleksion over sang som udtryksform. Vi bringer både forskning i og formidling om alle typer af sang fra alle faglige vinkler.

Manuskript SANG modtager mange typer indlæg, f.eks. artikler, anmeldelser, interviews og kommentarer. For vejledning se: <https://www.tidsskriftetsang.dk/manuskript>.

Støtte Tidsskriftet støttes af Statens Kunstfond.

K:
Statens
Kunstfond

Ballader, skæmt og skillingstryk. Fortællinger om dansk sang- historie frem til 1900

Kirsten Sass Bak
Videncenter for sang
298 sider
2021

Sanghistorisk bog emmer af et langt livs arbejde

Anmeldt af Elsemarie Dam-Jensen

Der er udkommet en del bøger og artikler om sang i Danmark fra et historisk perspektiv, men det særlige ved Kirsten Sass Baks bog er, at den handler om visesang – ikke fællessang. Forfatteren kalder disse viser for ”de sangtraditioner i Danmark som ligger bagom – og uden om – den velkendte fællessang”. Der er tale om en meget mangfoldig tradition, der går helt tilbage til middelalderens markedssangere, og som helt op til i dag finder sted som solosang over for et publikum.

Bogen er en kombination af en sprænglærd og folkelig for-

tælling om en særlig del af den danske sanghistorie, baseret på både forfatterens og andre fagfolks forskning. Af titelbladet fremgår, at bogen er skrevet ”under medvirken af Lene Halskov Hansen”. Tanken har været at give et overblik over ”de lange linjer i sanghistorien”, og bogen indledes med nogle overvejelser om den tidligste sang. Derefter følger de to hovedafsnit: ”Balladen – Den gamle folkeviser” og ”Yngre viser”. Ind imellem de to hovedafsnit er der et kortere afsnit om ”Skæmteviser”, og bogen afsluttes med et afsnit om ”Folkelig Kingosang”.

Kirsten Sass Bak påpeger, at i formodentlig henved 600 år var visesangen den dominerende sangtradition i Danmark. Først da man nærmede sig 1800-tallet, blev fællessangen også en væsentlig sangtradition, og det blev den, der stjal billedet i 18-1900-tallet. Viser synges primært for et publikum, og det er visens ord, der er det væsentlige. Den er tænkt til oplevelse og underholdning, så derfor er fremførelsen meget vigtig.

”Den gamle folkeviser”, i dag ofte kaldet ”ballade”, beskrives med en gennemgang af de miljøer, hvor balladerne er blevet sunget. Balladerne afspejler den folkelige tankeverden og de konflikter i forhold til den bestående orden, som de syngende selv har stået midt i. Tilhørerne har haft mulighed for at synge med på omkvædene og derigennem identificere sig med visens hovedperson eller give udtryk for en stemning.

Der omtales tre hovedgrupper af kilder til balladerne: adels håndskrifterne, trykte kilder fra 1500-tallet og frem samt indsamlingerne ”fra folkemunde” fra 1809 og ind i 1900-tallet. Undervejs i bogen har Lene Halskov Hansen skrevet et par afsnit om balladernes alder, herkomst og tilblivelse samt nogle overvejelser over, om man dansede kædedans til ballader i middelalderen.

Derefter følger Kirsten Sass Baks gennemgang af indsam-

lingen af viser i perioden fra 1809 til ca. 1900. Indsamlingen af ballader startede i 1809 med Abrahamson, Nyerup, og Rahbeks udgivelse af *Udvalgte Danske Viser fra Middelalderen*, hvor der også var melodier ”indsamlet i folkemunde”. Senere fulgte en lang række af andre indsamlere – bl.a. medvirkede de i Svend Grundtvigs banebrydende arbejde med værket *Danmarks gamle Folkeviser* (DgF) (1853-) med mottoet ”Alt hvad der er og alt som det er”. En af de største danske indsamlere af folkeminder var Evald Tang Kristensen. I omtalen af ham viser forfatteren sin sans for den gode detalje og for humor. Hun fortæller, at ”Kristensen fremhævede [...] at det for en indsamler først og fremmest var nødvendigt at være en dygtig *fodgænger*, der ikke går af vejen for at trave i fjerntliggende og tyndt bebyggede egne. Det ville være et forkert signal at komme kørende [og så fremhævede han værdien af] at være *vestjyde* frem for *østjyde*.” Sass Baks beskrivelse af 1800-tallets indsamlere afspejler desuden hendes empatiske tilgang til andre – også de musikforskere, som eftertiden har hængt ud som arrogante, bedrevidende og med hang til at korrigere, herunder A.P. Berggreen.

Bogen kan med stor fornøjelse læses af folk med interesse for tidlig sanghistorie. I afsnittet ”Balladernes musikalske univers” skal man dog op at stå på sine musik-

teoretiske tæer for at følge med. Her er det også nødvendigt, at læseren enten er god til at synge fra bladet eller har et instrument til rådighed for at kunne spille musikeksemplerne.

I afsnittet ”Ballader i bredden” gennemgår forfatteren eksempler på de balladetyper, som er med i DgF. Hovedærendet er at gøre opmærksom på balladernes overlevering som *sang* og ikke som litterære tekster. Samtidig gøres der også rede for balladernes betydning generelt i dansk åndsliv, kunst og kultur i 1800-tallet.

I afsnittet om skæmteviser præsenterer Kirsten Sass Bak nogle af de kendte skæmteviser, bl.a. fra Sønderjylland og Nørrebro, indsamlet af hhv. sanghistorikeren Karl Clausen og folkemindesamleren Anders Enevig.

Det følgende afsnit handler om de ”yngre viser”, først og fremmest solosange, sunget fra 1500-tallet til i dag. Viserne er bevaret under mange former: i adelsvisebøger, i trykte samlinger, i skillingstryk og i håndskrevne visebøger. Få af viserne er bevaret i moderne sangbøger, dog finder vi stadig ”Det var en lørdag aften” og ”En yndig og frydefuld sommertid” i *Høj-skolesangbogen*. Også i dette afsnit påpeger Sass Bak, hvor stor – og somme tider ret manipulerende – indflydelse 1800-tallets udgivere har haft på udformningen af bl.a. nogle af de viser, vi stadig synger, f.eks. i forbindelse med ”Det var en lørdag aften”.

Også skillingsviserne behandles. I dette afsnit er der, som flere andre steder i bogen, meget fine illustrationer. Udviklingen i skillingsvisetraditionen, især i 1800-tallets nyhedsviser, er beskrevet både mht. tekster, melodier, trykkerier, distribution og fremførelsespraksis. Særlig opmærksomhed får skillingsviserne fra treårskrigen 1848-50, bl.a. ”Dengang jeg drog afsted” og derudover den berømte Jul. Strandbergs viseproduktion.

De små håndskrevne visebøger, som kendes fra 1700-tallet og op til i dag, er også omtalt. Her, som flere steder i bogen, giver forfatteren ideer til nye forskningsprojekter – man får virkelig lyst til at gå i gang! Bogen er forsynet med meget relevante noter – læservenligt anbragt nederst på siderne i bogen og ikke til sidst. Der er gode henvisninger til både supplerende litteratur og de omtalte visesamlinger. Eneste hjertesuk er, at det ville have været dejligt med et navne- og stedregister.

Bortset fra det er det en fornøjelse at læse en bog, der i den grad emmer af et langt livs arbejde med emnet og tilsvarende dyb entusiasme og nysgerrighed. Bogens undertitel, ”Fortællinger om dansk sanghistorie frem til 1900”, er meget dækkende. Man kommer langt omkring og er godt underholdt, også på grund af forfatterens klare, folkelige sprog og ofte humoristiske og varme blik på både sange, sangere og udgivere.